

Охарактеризованы государственно-церковные отношения в западных областях УССР в 1987–1989 гг., в частности проанализированы особенности создания и деятельности Комитета защиты УГКЦ, определена структура нелегальной организации, показано самые резонансные акции, организованные Комитетом.

Ключевые слова: УГКЦ, Комитет защиты УГКЦ, И.Гель, КПУ.

In the characteristic of state-church relations in the western regions of USSR in 1987–1989, in particular peculiarities of creation and protection of the Church Committee, determined the structure of illegal organizations, shows most resonant shares held by the Committee.

Key words: Church, Ukrainiant Committee of Greco-catholic church, I.Hel, KPU.

УДК 356.35 (477)

ББК 63.3 (4 Укр)

Богдан Левик

СТВОРЕННЯ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКОГО ФЛОТУ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано військово-політичні кроки незалежної України в перші роки створення Збройних сил. Особлива увага приділена військовим підрозділам Чорноморського військово-морського флоту, які добровільно приймали присягу на вірність Україні в умовах протистояння з військовими морями Російської Федерації.

Ключові слова: Військово-морський флот України, Збройні сили України, Чорноморський флот.

В історії кожного народу є періоди, коли перед ним постають доленосні завдання, від вирішення яких залежить ціла епоха його подальшого розвитку й існування. Саме такі періоди стають актуальними та важливими для висвітлення істориками. Після розпаду СРСР перед Україною виникло питання створення власної системи національної безпеки й оборони. Головна роль у вирішенні цього завдання лягла на плечі Збройних сил, у складі яких важливе місце належить Військово-морським силам (ВМС).

Жодна держава не повинна покладати надії на політичні, дипломатичні й економічні методи врегулювання кризових ситуацій. Свою переконливу перевагу в міжнародних відносинах демонструє стратегія стримування, яка базується на військовому потенціалі. Військове будівництво – необхідний компонент національного державотворення, а боєздатна армія – надійний гарант її безпеки. Державним пріоритетом у військовій сфері має стати сучасна трансформація армії.

Такої думки притримуються провідні світові, вітчизняні та європейські експерти з питань безпеки З.Бжезинський, экс-секретар РНБОУ, академік В.П.Горбулін, экс-міністр оборони України А.Гриценко, Г.Перепилиця та інші відомі громадсько-політичні діячі. Військову безпеку традиційно розуміють як головний предмет національної безпеки [1].

Значний вклад у дослідження вказаної проблематики зробили авторитетні зарубіжні науковці, колишні керівники міжнародних військово-політичних інститутів, державні діячі: Г.Кіссінджер, Дж.Кеннан, С.Хантінгтон, Д.Волкогон, Дж.Джоулвен, Дж.Мак-Коннелл, Дж.Робертсон, Х.Солана. Принципи розробки й розвитку системи оборонного планування як основи реформування збройних сил були сформульовані американськими вченими Ч.Кітчем та Р.Маккіном, Б.Радвіком [2].

Серед українських дослідників помітне місце в дослідженнях проблем національної безпеки займають праці В.Богдановича, В.Ліпкана, А.Бірюченка, О.Дзьобаня, О.Палія. Військовому плануванню безпеки й оборони присвячені роботи вітчизняних дослідників О.Бодрука, Д.Бондаренка, А.Іващенко, А.Невольниченка, В.Шевченка, Є.Шелеста, М.Шпури, Ю.Бодрика [3].

Закон України “Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами” (ст. 19 ч. 4) дозволяє проводити наукові дослідження з проблем військового будівництва, здійснювати їх публічне обговорення, створюва-

ти колективи експертів [4]. В основу наукового дослідження взято військово-історичний, критично-проблемний і хронологічно-порівняльний аналізи. Мета дослідження полягає у відтворенні історичної хронології, змісту, тенденцій, закономірностей розвитку, з'ясуванні місця та ролі ВМФ України в системі військової безпеки.

Україна – морська держава. Чорноморський кордон простягається на 1,5 тис. кілометрів. Басейни Чорного, Азовського морів, Севастополь, Крим є геополітичними зонами українсько-російських відносин. Створення українського Чорноморського флоту відбувалося на межі миру й конфлікту, на фоні нерозуміння центральними органами важливості цього питання та протидії антиукраїнських сил у Криму. При активній розбудові сухопутних і повітряних військ створення власного військового флоту пригальмовувалося за відсутності фахівців. Концепцію створення Військово-морських сил розробляли капітан-лейтенант І.Тенюх, капітан 1 рангу В.Польовий і майор Холодюк. 4 вересня 1991 р. у Севастополі було створено осередок Спілки офіцерів України (СОУ). Аналогічні осередки сформувались у Донузлавському, Михайлівському, Херсонському, Одеському, Ізмаїльському, Євпаторійському й Сакському гарнізонах.

Члени СОУ проводили широку роз'яснювальну й пропагандистську роботу серед військових моряків [5]. Наприкінці жовтня 1991 р. ними була підготовлена доповідна записка на ім'я міністра оборони про стан Чорноморського флоту й запропоновано дії щодо швидшого створення ВМС України. Нерішучість українських політиків на початку 1990-х років створила небезпечну проблему в Криму та на Чорному морі. Якщо б не мужність і наполегливість патріотично налаштованих українських офіцерів російські війська мали б військові бази не тільки в Севастополі й Феодосії, але й в Ізмаїлі, Одесі, Очакові, Миколаєві [6].

З кінця 1991 р. по першу декаду січня 1992 р. ЧФ добровільно повністю підпорядковувався Києву й виконував його розпорядження. Сімдесят відсотків командирів Чорноморського флоту ховали у своїх сейфах українські прапори, чекаючи сигналу з Києва. У той час навіть система управління ядерною зброєю “Вьюга” була заведена на Київ. Тодішній командувач Чорноморським військовим флотом адмірал І.Касатонов був готовий підпорядковуватись Україні, але непродумана політика Міністерства оборони отримала в його особі серйозного майбутнього опонента. Приїхавши в Київ для зустрічі з Президентом України Л.Кравчуком, адмірал не отримав згоду на зустріч. Цей випадок вирішив його подальше особисте ставлення до українсько-російських взаємовідносин у Криму. У січні 1992 р. моряки самостійно почали приймати присягу на вірність Україні. Першою, 18 січня, прийняла присягу навчальна рота школи № 3 водолазів під командуванням капітана 3 рангу О.В.Клюєва, 26 січня – 17-та бригада кораблів охорони водного району Кримської військово-морської бази, командир – капітан 2 рангу Ю.В.Шалит, згодом – 880-й і 350-й батальйони морської піхоти, кораблів СКР-84 та МПК-93 (нинішній корвет “Ужгород”), команди сторожового корабля “Сметливий”, крейсера “Михайло Кутузов”, частина підводного човна Б-817. Першими кораблями, які стали під український прапор, були СКР-112 і дослідницьке судно “Нерпа” [7].

Двадцять першого липня 1992 р. сторожовий корабель СКР-112 вийшов з бухти Денузлав (поблизу Євпаторії), підняв прапор України й узяв курс на Одесу. Командував кораблем капітан-лейтенант Сергій Нестеренко за участю капітана 2-го рангу Жибарева. Його почали переслідувати три бойові кораблі ЧФ. На допомогу з Одеси вилетів український винищувач СУ-27, підійшли судна українських прикордонників [8].

Український прапор 28 липня 1992 р. був піднятий навіть на недобудованому кораблі “Славутич”, який знаходився на суднобудівному заводі в м. Миколаїв. Процес прийняття присяги на вірність Україні набув незворотного характеру. На цьому фоні рішучих дій щодо створення ВМС України з боку уряду не було. Офіцерам, які прийняли українську присягу, за вказівкою адмірала І.Касатонова припинили виплачувати зарплату, позбавляли посад. Ситуація потребувала втручання центральних органів. До Се-

вастополя виїхала оперативна комісія міністерства на чолі з полковником В.Лазоркіним. Третього березня 1992 р. відбулася зустріч з адміралом І.Касатоновим, який підтвердив свою проросійську позицію. Далі зволікати було неможливо. Четвертого березня на території Севастопольської прикордонної застави до присяги були приведені всі охочі офіцери, мічмани й прапорщики [9].

Другого-третього квітня 1992 р. у Києві відбувся III з'їзд Спілки офіцерів, на якому було 27 делегатів-чорноморців, які розповіли про тиск, гоніння й зневагу з боку антиукраїнського командування флотом. Учасники з'їзду виступили з вимогою до Президента України негайно підпорядкувати Чорноморський військовий флот Україні. Таке рішення було підтримане депутатами парламенту, учасниками з'їзду С.Хмарою, С.Сенцем і Т.Яхєєвою. П'ятого квітня відбулося засідання РНБОУ, підсумком якого став Указ Президента "Про невідкладні заходи будівництва Збройних сил України" № 209 [10].

Військово-морські сили ЗСУ розпочали своє формування на базі Чорноморського флоту відповідно до Указу Президента України. Першим командувачем ВМС України 7 квітня 1992 р. був призначений контр-адмірал Б.Кожин, який приступив до формування органів управління. У своїй роботі Б.Кожин опирався на організаційну групу офіцерів, Севастопольську спілку офіцерів, товариство "Просвіта". Під український прапор, прийнявши присягу на вірність батьківщині, стали корабель управління "Славутич", корвети "Луцьк", "Тернопіль", фрегат "Гетьман Сагайдачний", великий десантний корабель "Константан Ольшанський", сторожовий корабель "Питлівий", батальйон морської піхоти.

Дев'ятого квітня 1992 р. присягнули моряки 7-ї бригади спеціального призначення Розвідувального управління ЧФ під командуванням капітана 1 рангу А.Карпенка. Десятого квітня присягу прийняли бійці Центру бойового застосування корабельної авіації в м. Саки на чолі з командиром В.Безногих. Процес складання присяги тривав протягом 1992–1993 рр. Командування ВМС України було сформовано в жовтні 1992 р. Для підготовки офіцерських кадрів тактичного й оперативно-тактичного рівнів у Севастополі було створено військово-морський інститут, де на чотирьох факультетах викладали 17 спеціальностей. Керівництвом Міністерства оборони було визначено два шляхи створення національного флоту: будівництво власними силами та внаслідок отримання бойових кораблів, суден і структури Чорноморського флоту СРСР після його остаточного розподілу [11; 12].

Двадцять третього червня 1992 р. у Дагомисі відбулися переговори двох президентів – України та Росії щодо розподілу військового флоту. За результатом переговорів було створено експертні комісії, які повинні були підготувати документи для прийняття остаточного рішення. П'ятнадцятого липня 1992 р. такі документи були готові. На розподіл флоту було оголошено мораторій. 3 липня президенти визнали флот спільним і встановили перехідний період до 1995 р. Визнання українською стороною флот стратегічними силами СНД затримало процес розподілу. У цей період, 1992–1995 рр., було сформовано понад 20 частин і підрозділів прямого підпорядкування і 27 – спеціального. Четвертого липня 1993 р. було піднято український прапор на новозбудованому сторожовому кораблі "Гетьман Сагайдачний".

Дев'ятого червня 1995 р. Президенти Росії й України Б.Єльцин і Л.Кучма зустрілися в Сочі, де домовилися про остаточний розподіл Чорноморського флоту порівну. Російська Федерація взяла на себе зобов'язання викупити українську частку. Згодом, 31 травня 1997 р., у Києві було підписано два системних договори з РФ: "Про дружбу, співробітництво і партнерство" і "Про статус Чорноморського флоту РФ на території України". Росія отримала гарантоване розташування свого Чорноморського військового флоту в Криму.

Розподіл завершився в другій половині 1997 р. На той час ВМС України нараховували майже 300 військових частин, установ і закладів загальною чисельністю 16 тис. осіб. Із 525 бойових кораблів, катерів та суден наша держава отримала 137 одиниць.

Українській стороні були передані 43 бойових кораблі, 132 судна і катери, 12 літаків, 30 гелікоптерів, 277 бойових об'єктів. Багато бойових суден були утилізовані. Найбільший розпил суден Чорноморського флоту відбувся під час командування М.Єжеля. Тоді пішли на порізку фрегати “Миколаїв” (1979), “Дніпропетровськ”, корвети “Суми” (1973) і “Херсон” (1971), ракетний катер “Цюрупинськ”, малий десантний корабель “Краматорськ” (1988). Грузії був подарований ракетний катер “Конотоп” (спалений у порту Поті в серпні 2008 р. російськими військовими). МДК “Горлівка” продали Греції. Виведені з бойового складу корвет “Ізмаїл”, МДК “Артемівськ” і “Донецьк”, ракетний катер “Умань”. Фрегат “Севастополь” як мішень продали Туреччині. Великий десантний корабель “Рівне” потонув під час шторму 2007 р.

Відбулася руйнація колись потужного берегового ракетного комплексу “Сотка” – підземні бункери з ракетами “Прогрес”, дальність польоту яких досягає до 400 км. Цей комплекс забезпечував ракетне прикриття всієї акваторії Чорного моря. Останні стрільби відбулися 1999 р. Утрачено спеціально навчених бойових дельфінів.

У стрій були введені побудовані за часів незалежності корвети “Луцьк”, “Тернопіль”, корабель управління “Славутич”. На Миколаївській верфі стоїть недобудований ракетний крейсер “Адмірал Лобов”. Недобудований авіаносець “Варяг” продали Китаю за 20 млн. У 2001 р. його відбуксировали в КНР. Сьогодні авіаносець військові моряки Китаю готують спустити на воду як бойову одиницю. Порізана на метал закладка корвета “Байда Вишневецький”.

У 1996 р. сформовано Західний і Південний морські райони, які 2004 р. були переформовані в Західну й Південну військово-морську базу, а у 2001 р. створене оперативнотактичне об'єднання – ескадра різнорідних сил. У 2002 р. відбулося перейменування ВМФ у Військово-морські сили Збройних сил України. У 2003 р. армійський корпус ЗС України був переформований у війська берегової оборони. У 2006 р. діяли роди військових сил флоту: надводні сили, підводні, морська авіація, берегові ракетно-артилерійські війська, морська піхота, війська берегової охорони, частини й служби спеціального призначення.

Флагманом ВМС є фрегат “Гетьман Сагайдачний” (бортовий номер и-130), прикордонний сторожовий корабель з квітня 1993 р. перейшов у власність ВМС України. Озброєний зенітно-ракетними комплексами, радіолокаційними станціями, гелікоптером Ка 27/28. Із 1996 р. на озброєнні перебуває багатопалубний великий десантний корабель и-402 “Константин Ольшанський” 1985 р. випуску, побудований на “Північній верфі” у Гданську (Польща). За класифікацією НАТО їх називають “Ропуха”. Основне призначення – доставка й прийом військово-транспортної техніки та до одного батальйона морської піхоти. Належить до кораблів океанської зони, гібрид між авіаносцем і ракетним крейсером. Озброєний реактивною системою залпового вогню РСЗВ МС-73 “Гроза”. Комплекс складається з двох 40-ствольних 122 пускових установок, дальність стрільби яких 21 км. Корабель не має світових аналогів. На замовлення СРСР було виготовлено 28 одиниць таких кораблів, з них усі перейшли до ВМС СРСР. Згодом тільки два були передані 1979 р. Ємену та 1996 р. – Україні.

З 1998 р. на озброєнні перебувають транспортна баржа “Сватово” и-763, яка виконує функції десантного катера, брала участь у навчаннях “Сі Бриз-2007”; морський тральщик “Чернігів” и-310; корабель управління “Донбас” 11-500; з 1997 р. – підводна лодка “Запоріжжя” и-001, яка не виходить у море й перебуває в стадії ремонту.

Перший окремих морський десантний батальйон був сформований 1 вересня 1993 р. під Феодосією з особового складу солдат і сержантів ВДВ ЗСУ. Слід відзначити винахідливість командування ЗСУ в цей період. Під час розподілу Чорноморського флоту між Україною та Росією працювала така схема. Військова частина повністю або частково приймала присягу на вірність Україні. У цей час на територію частини прибувала інша українська військова частина в повній бойовій готовності, щоби унеможливи-

ти мародерство й розкрадання майна з боку російських військових. Контроль продовжувався до моменту, поки не стихали можливі провокації. На прямий конфлікт ніхто не йшов, тому РФ доводилося змиритися з утратою військової частини. Морська піхота в період 1995–1999 рр. була в складі Національної гвардії України, аж до моменту її розформування. Увесь цей час бійці знаходились у Криму й виконували важливі державні завдання. Це було зроблено з метою використання морських піхотинців для вирішення внутрішньополітичних проблем.

У цей час у Криму активізувалися кримськотатарські сепаратисти. Вони підняли бунт у Феодосії, захопили Верховну Раду Криму в Сімферополі, вимагаючи своєї автономії взамін на підтримку незалежності України. Уряд прийняв рішення ввести у Феодосію бригаду морських піхотинців, які досить швидко навели там лад. Після цих подій сепаратисти змушені були почати переговори в правовому полі. Сьогодні морська піхота представлена батальйоном, який входить до складу берегової охорони в складі ОСШР (об'єднаних сил швидкого реагування) і дислокований у Феодосії. озброєння морської піхоти, крім стрілкової зброї, складається з плаваючого БТР-80, переносного протитанкового комплексу. Батальйон на 75% укомплектований контрактниками. Бійці неодноразово залучалися до проведення міжнародних миротворчих операцій у складі українсько-польського батальйону “Укрполбат” і багатонаціональної тактичної групи “East” (“Схід”) сил KFOR. На базі Феодосійського батальйону планується створити 1–2 бригади морської піхоти. Це рішення відповідає завданням підвищення бойової спроможності ОСШР [13]. Головна військово-морська база флоту ЗСУ знаходиться в Севастополі, “Південна” – у с. Новоозерне. Війська берегової охорони дислоковані у Феодосії, Керчі, Сімферополі, Миколаєві, Судаку, Ізмаїлі, Києві, с. Старий Крим, Перевальське, Чорноморське.

Таким чином, Крим – стратегічна геополітична зона. Створення українського Чорноморського флоту відбувалося на грані миру й конфлікту між Україною та Російською Федерацією, на тлі нерозуміння центральними органами влади важливості цього питання та протидії антиукраїнських сил у Криму. Нині чисельність ВМС України становить близько 14,7 тис. У його складі перебуває 26 бойових кораблів і катерів, 4 протичовнових літаки й 8 протичовнових гелікоптерів, 41 танк, 177 БМП і бронетранспортерів, 52 артилерійські системи та міномети калібру більше 100 мм [14].

1. Гриценко А. Про функції Воєнної організації держави / Анатолій Гриценко, Григорій Перепилиця // Наука і оборона. – 1999. – № 1. – С. 28–34; Горбулін В. Національна безпека: порядок денний для України / В. П. Горбулін, О. Ф. Белов, О. В. Литвиненко. – К. : ВД “Стилос”, 2009. – 126 с.; Morgenthau H. Politics Among Nations / Morgenthau H., Thompson K. – New York : McGraw-Hill, 1985. – 262 p.; Бжезинський З. Україна і Польща в контексті європейської інтеграції / З. Бжезинський // Стратегічна панорама. – К., 2003. – № 4. – С. 18–23.
2. Бжезинський З. Велика шахівниця / З. Бжезинський. – Львів ; Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2000. – 236 с.; Киссинджер Г. Дипломатія [Електронний ресурс] / Г. Киссинджер. – Режим доступу : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/kissing/01.php; Кеннан Д. Дипломатія Другої світової війни глазами американського посла в СРСР Джорджа Кеннана / Д. Кеннан ; пер. с англ. Л. А. Игоревського, Ю. Д. Чупрова. – М. : Центрполиграф, 2002. – 479 с.; Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон. – М. : Изд-во АСТ, 2003. – 603 с.; Горбулін В. Без права на покаєння / В. Горбулін. – Х., 2009. – 321 с.; Волкогонов Д. Семь вождей. Кн. 1–2 / Д. Волкогонов. – М., 1995. – 496 с.; Hitch C. The Economics of Defense Spending in the Nuclear Age / Hitch C., McKean R. – Cambridge : Harvard University Press, 1960. – 422 p.; Radwick B. Modern Armed Forces Planning / B. Radwick. – New York : SAGE, 1975. – 345 p.
3. Богданович В. Воєнна безпека України: методологія дослідження та шляхи забезпечення : монографія / В. Богданович. – К., 2003. – 322 с.; Ліпкан В. Теорія національної безпеки : підручник / В. А. Ліпкан. – К. : КНТ, 2009. – 354 с.; Бірюченко А. Демократичний цивільний контроль над воєнною сферою у контексті національної безпеки України: дис. ... канд. політ. наук / А. Бірюченко. – К., 2006. – 185 с.; Дзьобань О. Національна безпека в умовах соціальних трансформацій (теоретико-методологічний аналіз) : дис. ... доктора філос. наук / О. Дзьобань. – К., 2005. – 175 с.; Палій О. Національна безпека України в контексті євроатлантичної інтеграції: дис. ... канд. політ. наук / В. Богданович. – К., 2006. – 179 с.; Іващенко А. Нормативно-правове забезпечення стратегічного планування / А. Іващенко, С. Вербицький // Політичний менеджмент. – 2006. – № 1 (16). – С. 140–151; Основні завдання раціонального розподілу

- оборонних ресурсів в рамках оборонного планування відповідно до принципів програмно-цільового підходу / [С. Шелест, В. Шевченко, Р. Федоренко та ін.] // Збірник наук. праць. – К. : ННДЦ ОТ і ВБ України, 2004. – Вип. 2 (22). – С. 86–95; Управління оборонними ресурсами в Збройних Силах України / [упоряд. Шевченко В. та ін.]. – К. : ННДЦ ОТ і ВБ України, 2002. – 84 с.; Бодрук О. Структура воєнної безпеки: національний та міжнародні аспекти : монографія / О. Бодрук. – К. : НІПМБ, 2001. – 300 с.
4. Закон України “Про демократичний цивільний контроль над воєнною організацією і правоохоронними органами” // Вісник Верховної Ради України. – К. : Парлам. вид-во, 2003. – 366 с.
 5. Данилов А. Український флот: біля джерела відродження / А. Данилов. – К. : Вид-во ім. Олени Теліги, 2001. – 600 с.
 6. Лосєв І. Чорне море ще всміхнеться / І. Лосєв // Український тиждень. – 2012. – № 13 (230). – С. 46.
 7. Бодрук О. Структура воєнної безпеки: національний та міжнародні аспекти : монографія / О. Бодрук. – К. : НІПМБ, 2001. – С. 54.
 8. Покотило О. З історії становлення Військово-морських сил України / О. Покотило // Науковий збірник матеріалів Всеукраїнської наукової військово-історичної конференції [“Воєнна історія Північного Причорномор’я та Таврії”], (Севастополь, 6–7 жовт. 2011 р.). – С. 733–735.
 9. Лазоркін В. Так гартувався флот / В. Лазоркін // Армія України. – 1992. – 4 серп.
 10. Кожин Б. 10 років Військово-морським силам України / Б. Кожин // Воєнна історія. – 2002. – № 2. – С. 33–34.
 11. Крочак І. Протичовниковий корвет “Тернопіль” / І. Крочак, О. Мухладі, Р. П’ятницький. – Тернопіль : Астон, 2009. – 96 с.
 12. Мамчак М. Україна – шлях до моря: Історія українського флоту / М. Мамчак. – Снятин : Прут Принт, 2007. – 404 с.
 13. Біла книга: Збройні Сили України: 2011 р. // Військо України. – 2012. – (Спеціальний випуск). – 83 с.

В статті проаналізовані воєнно-політичні кроки незалежної України в перші роки створення озброєних сил. Особливу увагу приділено воєнним підрозділам Чорноморського воєнно-морського флоту, які добровільно приймали присягу на вірність Україні в умовах протистояння з воєнними моряками Російської Федерації.

Ключевые слова: Воєнно-морський флот України, озброєні сили України, Чорноморський флот.

In the article the analysis of military-political steps the heads of independent Ukraine in the first year of the creation of the armed forces. Special attention was the military units of the Black Sea naval fleet, who voluntarily took the oath of allegiance to Ukraine in the standoff with the military sailors of the Russian Federation.

Key words: Naval Fleet, Armed forces of Ukraine, Black Sea fleet.

УДК 329.271 (477)
ББК 63.3 (4 Укр) 63

Сергій Адамович

ІДЕЯ СОБОРНОСТІ В ІДЕОЛОГІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ “НАША УКРАЇНА”

У статті проаналізовано програмні засади та соборницьку діяльність політичної партії “Наша Україна”. Автор обґрунтовує, що осердям політичної програми й діяльності партії було єднання країни та розбудова української державності на демократичних засадах.

Ключові слова: демократія, соборність, Україна, державність, партія, унітарний статус, федералізація.

Національне відродження та розпад компартійно-радянської системи в Україні в кінці 80-х – на початку 90-х рр. ХХ століття привели до появи численних українських політичних партій. Їх функціонування сприяло наповненню української державності реальним суверенітетом і формуванню демократичного громадянського суспільства.

Дослідження діяльності українських політичних партій у кінці 80-х рр. ХХ – на початку ХХІ ст. започатковано в публікаціях А.Білоуса, О.Бойка, Б.Вола, О.Гараня, С.Гелея, А.Камінського, В.Литвина, О.Майбороди, Я.Малика. Проблема державного устрою й роль ідеї соборності в ідеології та діяльності українських партій знайшла відображення в працях В.Боровика, Б.Гдичинського, В.Ейсмонта, С.Телешуна, О.Шановської.